

К. Ф. Гузь, Н. В. Тиха, В. О. Сень, Т. М. Шкорбот
Український інститут експертизи сортів рослин

КОРМОВА ПРОДУКТИВНІСТЬ ПОСІВІВ КОНЮШИНИ ЛУЧНОЇ (*Trifolium pretense*) ЗАЛЕЖНО ВІД ЕЛЕМЕНТІВ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОЩУВАННЯ В ПРАВОБЕРЕЖНОМУ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ

Наведено результати досліджень впливу різних норм висіву при проходженні фаз розвитку досліджуваних сортів конюшини на кормову продуктивність посівів даної рослини та врожайність культури на чорноземних типових. Встановлено, що, прями́й та безпосередній вплив на вихід кормових одиниць посівів мали збільшення норм висіву залежно від різних фаз розвитку та сортових особливостей культури. [6].

Велика кількість проведених у цьому напрямку досліджень свідчить про те, що кормова продуктивність є визначальною умовою формування повноцінних урожаїв та залежить від умов зовнішнього середовища.

Ключові слова: конюшина лучна, норма висіву, фаза скошування, кормова одиниця, перетравний протеїн, продуктивність.

Значну роль у забезпеченні кормової бази України відіграють багаторічні бобові трави (люцерна, конюшина, люпин), серед яких найбільш поширеною в Україні є конюшина лучна. Сучасний сортимент сортів цієї культури включає диплоїдні та тетраплоїдні форми. У зв'язку з цим актуальним є удосконалення та розробка елементів технології вирощування до сучасних сортів конюшини лучної, спрямованих на максимальне енергетичне та технологічне матеріальне збереження, відповідно до конкретних ґрунтово-кліматичних умов України [1, 2, 4].

Методика досліджень. Метою дослідження є вивчення продуктивності конюшини лучної, залежно від агротехнологічних умов вирощування сорту, норми висіву та фази скошування травостою.

Польові дослідження проводили в 2010—2012 рр. на полях кафедри селекції насінництва і кормовиробництва ім. М. О. Зеленського у ВП НУ-БіП України "Агрономічна дослідна станція" [3].

У дослідженнях використовували загальноприйняті методики.

Повторність досліду чотириразова; посівна площа 0,36 м; площа облікової ділянки 25 м². У досліджах вивчали вплив різних норм висіву насіння – 14; 16 та 18 млн шт/га досліджуваних сортів: Агрос-12, Поліс, Полісянка, залежно від різних фаз скошування – початок бутонізації, бутонізація, цвітіння.

Результати досліджень. У ході проведених досліджень було встановлено, що на формування урожаю листостеблової маси конюшини лучної значний вплив мали досліджувані фактори, а саме: сортові особливості культури, фази скошування та норми висіву.

Встановлено, що в першому укосі життя, кращу кормову продуктивність сформував травостій конюшини лучної, який вирощувався за норми висіву 18 млн шт./га у фенологічній фазі масового цвітіння. Разом з тим для сорту Полісянка вихід перетравного протеїну становив 1,25 т/га за цієї ж норми та у такій самій фазі росту та розвитку рослин конюшини лучної, кормових одиниць 4,8 т/га у фенологічній фазі початок бутонізації, а на одну кормову одиницю припадає перетравного протеїну – 304 т/га цієї самої норми. Найменша кормова продуктивність сортів конюшини лучної була у сортів Агрос-12 і Поліс. Вихід перетравного протеїну для сорту Агрос-12 складав 1,07 т/га за цієї норми, як у попереднього сорту але у фазі росту та розвитку рослин конюшини лучної початку бутонізації кормових одиниць становило 4,0 т/га у фазі масового цвітіння, а на одну кормову одиницю припадає перетравного протеїну – 287 т/га цієї самої норми у фазі розвитку початку бутонізації. А для сорту Поліс за цієї ж норми висіву та у такій самій фенологічній фазі, перетравного протеїну – 1,16 т/га; кормових одиниць – 4,4 т/га; а на одну кормову одиницю припадає перетравного протеїну – 296 т/га (табл.).

Встановлено, що в другому укосі, травостій конюшини лучної, який вирощувався за норми висіву 18 млн шт./га у фенологічній фазі масового цвітіння та початку бутонізації, сформував нижчу кормову продуктивність але був кращий показник перетравного протеїну. При цьому для сорту Полісянка вихід перетравного протеїну становив 0,84 т/га за цієї ж норми але у фазі масового цвітіння, кормових одиниць 4,1 т/га у тій самій фазі розвитку рослини, а на одну кормову одиницю припадало перетравного протеїну 217 т/га цієї ж норми але у фазі початок бутонізації. Найменша кормова продуктивність сортів конюшини лучної була у сортів Агрос-12 і Поліс.

Вихід перетравного протеїну для сорту Агрос-12 складав 0,49 т/га за цієї ж норми як у попереднього сорту але у фазі масового цвітіння, кормових одиниць 3,2 т/га у фазі цвітіння, а на одну кормову одиницю припадає перетравного протеїну – 200 т/га за цієї ж норми але у фазі початок бутонізації. А для сорту Поліс за цієї ж норми висіву та у такій самій фенологічній фазі, перетравного протеїну – 0,73 т/га; кормових одиниць – 3,7 т/га; а на одну кормову одиницю припадало перетравного протеїну 206 г/га. Найвищу врожайність кормових одиниць формувал посів конюшини лучної сорту Полісянка за норми висіву 18 млн шт./га у фазі масового цвітіння, який за два укоси варіював від 4 т/га до 4,8 т/га.

**Кормова продуктивність конюшини лучної залежно від елементів технології вирощування (І укіс),
за 2010—2012 рр.**

Фаза скошування	Норма висіву млн шт./га											
	14 млн шт./га				16 млн шт./га				18 млн шт./га			
	Урожай сіна т/га	Кормових одиниць (кг)	Перетравного протеїну (г)	на 1 к. од припадає перетравного протеїну,(г)	Урожай сіна т/га	Кормових одиниць (кг)	Перетравного протеїну (г)	на 1 к. од припадає перетравного протеїну,(г)	Урожай сіна, т/га	Кормових одиниць (кг)	Перетравного протеїну (г)	на 1 к. од припадає перетравного протеїну,(г)
Агрос-12												
Початок бутонізації	4,2	2,1	0,63	262	4,7	2,7	0,74	282	5,0	2,8	0,79	287
Бутонізація	4,7	2,7	0,68	258	5,4	3,0	0,82	245	5,6	3,1	0,87	282
Масове цвітіння	5,4	3,1	0,68	244	5,8	3,6	0,84	264	6,7	4,0	1,07	273
Поліс												
Початок бутонізації	4,6	2,5	0,66	273	5,2	3,0	0,83	285	5,5	3,1	0,90	296
Бутонізація	5,0	2,8	0,74	267	5,9	3,3	0,92	282	6,3	3,7	1,05	289
Масове цвітіння	5,5	3,1	0,80	258	6,3	3,7	0,92	269	6,9	4,4	1,16	287
Полісянка												
Початок бутонізації	4,9	2,7	0,76	302	5,6	3,1	0,89	287	5,9	3,3	0,99	304
Бутонізація	5,5	3,1	0,83	296	6,4	4,2	1,03	284	6,8	4,5	1,12	298
Масове цвітіння	6,0	3,4	0,86	278	6,5	4,6	1,06	280	7,1	4,8	1,25	295

Найменший урожай кормових одиниць було виявлено у сорту Агро-12 за норми висіву 14 млн шт./га у фазі скошування початок бутонізації, який становив за два укоси від 1,3 до 2,1 т/га.

Висновки. На основі проведених досліджень слід відмітити, що найвищі норми висіву та фази скошування позитивно впливають на процеси росту та розвитку рослин конюшини лучної, підвищують кормову продуктивність посівів в цілому, в результаті чого формується висока урожайність культури. Результати проведених наукових досліджень та їх аналіз дають змогу зробити висновок, що на чорноземах типових мало гумусних при зростанні норми висіву на посівах тетраплоїдних сортів конюшини лучної є можливість отримати високу врожайність: Поліс 36,0 т/га, Полісянка 39,5 т/га.

Бібліографічний список

1. *Бутолин В. Д.* Совершенствование агротехники клевера лугового на корм в Предуралье / В. Д. Бутолин / Интенсивные приемы повышения продуктивности кормопроизводства в Предуралье: межвузовский сб. науч. тр. – Пермь, 1991. – С. 15—21

2. *Бычков Г. Н.* Потенциал сортов клевера лугового / Г. Н. Бычков, А. Д. Прудников, А. Б. Литвинова. Кормопроизводство. – 2009. – № 3.–С. 23—25.

3. *Власюк Й. І.* Тетраплоїдна конюшина – високопродуктивна культура інтенсивного типу / Й. І. Власюк, П. Т. Дровець // Корми і кормовиробництво: міжвід. темат. наук. зб. – К.: Аграрна наука, 1978. – Вип. 5. – С. 39—43.

4. *Коваль А. Ю.* Порівняльна продуктивність люцерни, конюшини та еспарцету / А. Ю. Коваль // Зрошувальне землеробство: респуб. міжвід. темат. наук. зб. – К., 1975. – Вип. 20. – С. 47—53. Шифр 06 302678

5. *Кухарчик П. А.* Продуктивность клевера в полевоом севообороте / П. А. Кухарчик // Кормопроизводство. – 1999. – № 7. – С. 21—23.

6. *Мацьків О. І.* Насінна і кормова продуктивність конюшини білої залежно від укосів та часу підкошування / О. І. Мацьків, Г. А. Бакун, П. Д. Мельничук // Кормовиробництво: респуб. міжвід. темат. наук. зб. – К., 1973. – Вип. 1. – С. 81—84. Шифр 06 280960.

Надійшла до редколегії 26. 05. 2015 року